

УДК 81'367.627

Наталія Лукаш

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИБЛИЗНОЇ КВАНТИТАТИВНОЇ СЕМАНТИКИ В РЕЧЕННЯХ СТРУКТУРНОЇ МОДЕЛІ SUB + PRAED (COP + NUM) QUANT

У статті комплексно проаналізовано предикати приблизної кількості як конструктивні центри семантично елементарного простого речення. Установлено їхні диференційні ознаки, специфіку семантичної типології, формально-граматичної реалізації й валентного потенціалу, ідентифіковано чинні в українській мові моделі та субмоделі синтаксичних конструкцій, утворених на базі предикатів приблизної кількості.

Ключові слова: предикат кількості, приблизна кількість, числівник, апроксиматор, структурна схема (модель, субмодель) речення.

Предикати приблизної кількості структурують головню двочленні прості елементарні речення SM Sub + Praed (COP + Num)_{quant} у формуванні ядерної позиції яких беруть участь кількісний числівник та апроксиматор [1; 2; 4] (в іншому термінологічному окресленні – специфікатор [3]). Нумератив номінує точне числове значення – точку відліку, із якою порівнюється певна кількість, і має форму називного, родового, знахідного чи оруд-

ного відмінка, що зумовлене природою апроксиматора, який констатує близькість квантитативної ознаки суб'єкта (денотата) до названої числової величини й визначає тип семантичних відношень між ними, а отже, і конкретне диференційоване значення приблизної кількості. Роль квантифікативних апроксиматорів виконують прислівники (*майже, приблизно, принаймні*), компаративні й суперлативні форми *більше, менше, найбільше, найменше, щонайбільше, щонайменше* та структуровані за їхньою участю сполучення (*не*) *більше / (не) менше ніж, (не) більше / (не) менше за, (не) більше / (не) менше як*, десемантизовані іменники (*максимум, мінімум*), прийменники (*біля, близько, від ...до, з / із / зо, за, коло, понад, щось із, щось біля*), займенники (*якийсь*), стійкі сполучення слів (*з гакком, з лишком, з хвостиком*), частки (*майже, зaledве не, замалим не, ледве не, мало не, трохи не, наче, немов, немовби, неначе, ніби*), конструкції зі сполучниками (*а може, або, не то ...не то, чи, чи то ...чи то*), перерахування двох (трьох) чисел, ін-

© Н. Лукаш, 2016

версія числівника та іменника (*душ сорок, метрів три*), вставні слова, словосполучення та речення, які виражають невпевненість (*може, здається, як на мене, якщо я не помиляюся*). Отже, своєрідність квантитативних предикатів із семантикою близькості стосовно граматичних засобів вираження є очевидною: якщо основні репрезентанти означеної й неозначеної кількості закріплені в мовній системі у вигляді лексичних одиниць, то приблизна кількість таких не має, для її експлікації завжди використовують певне поєднання лексичних одиниць за чинними в мові моделями, схемами номінативного або комунікативного характеру.

Логічною основою приблизної номінації є прийом порівняння, на основі якого відбувається оцінка мовцем відповідності слова об'єктові дійсності. З позицій теорії номінації виокремлюють чотири типи апроксимації: кількісну (у сфері кількості), якісну (у сфері якісних ознак), процесуальну (у сфері дієслова) і субстанційну (у сфері субстанцій) [5, с. 64–65]. Квантитативна апроксимація означає квазіточність, оскільки передбачає вказівку на конкретне числове значення, але з такими «поправними коефіцієнтами», як «верхня межа», «нижня межа», «коливання між двома межами», «коливання навколо якого-небудь числа». С. Р. Маджидов витлумачує приблизну кількість як специфічну мовну категорію, що відображає особливий спосіб осмислення кількісних відношень, при якому певну кількість усвідомлюють через її наближеність до якоїсь іншої означеної кількості, прийнятої за точку відліку [4, с. 10]. Точкою відліку, з якою порівнюється певна кількість, є близько розташоване точне число. Використання компаративного підходу уможливило вичленування таких типів відношень: число буває більшим; більшим або рівним; меншим; меншим або рівним; більшим, меншим або рівним точці відліку. Порівняння певного числа може здійснюватися і стосовно двох точок відліку. У такому разі відношення, які між ними виникають, характеризують так: число може бути більшим за одну точку відліку, але меншим за іншу; число може бути більшим або рівним одній точці відліку, але меншим за іншу; число може бути більшим або рівним одній точці відліку і меншим або рівним другій. Крім цього, при порівнянні числа з двома точками відліку відношення між ними можуть будуватися й за логічним принципом диз'юнкції, коли передбачається вибір однієї із двох точок відліку.

На основі відношень між певною об'єктивною кількістю кого-, чого-небудь й експлікованою на формально-граматичний рівень точкою відліку дослідники виокремлюють різну кількість значень у сфері близькості. Так, Л. Д. Чеснокова називає чотири типи таких значень: 1) вказівка на початкову межу; 2) вказівка на кінцеву межу; 3) вказівка на кількісний проміжок і 4) вказівка на серединну

точку відліку [6, с. 104]. Конкретизованішу диференціацію квантитативної апроксимації пропонує С. В. Адамович: I. Квантитативна апроксимація з вказівкою на одну з меж кількісного інтервалу: а) модель 1.1. з вказівкою на верхню межу кількісного інтервалу, точка відліку не входить до цього інтервалу; б) модель 1.2. з вказівкою на нижню межу кількісного інтервалу, точка відліку не входить до цього інтервалу; в) модель 1.3. з вказівкою на верхню межу кількісного інтервалу, точка відліку входить до цього інтервалу; г) модель 1.4. з вказівкою на нижню межу кількісного інтервалу, точка відліку входить до цього інтервалу. II. Квантитативна апроксимація з вказівкою на обидві межі кількісного інтервалу: а) модель 1.5. з вказівкою на верхню й нижню межі кількісного інтервалу, обидві точки відліку не входять до цього інтервалу; б) модель 1.6. з вказівкою на верхню й нижню межі кількісного інтервалу, обидві точки відліку входять до цього інтервалу; в) модель 1.7. з вказівкою на вибір однієї із двох точок відліку; г) модель 1.8. з імпліцитною вказівкою на верхню й нижню межі кількісного інтервалу, причому нижня точка відліку входить до цього інтервалу, а верхня не входить. III. Квантитативна апроксимація, що відображає коливання навколо однієї точки відліку без вказівки на межі кількісного інтервалу: модель 1.9. відображає коливання навколо однієї точки відліку без вказівки на межі кількісного інтервалу, точка відліку входить до цього інтервалу [1, с. 70–80]. В основу пропонованого дослідження покладено класифікацію значень приблизної кількості С. Р. Маджидова, яку суттєво уточнено із семантичного погляду: 1) «приблизна кількість, більша за точку відліку»; 2) «приблизна кількість, більша за точку відліку або рівна їй»; 3) «приблизна кількість, менша за точку відліку»; 4) «приблизна кількість, менша за точку відліку або рівна їй»; 5) «приблизна кількість, більша чи менша за точку відліку або рівна їй»; 6) «приблизна кількість, більша за одну точку відліку, але менша за іншу»; 7) «приблизна кількість, більша або рівна одній точці відліку і менша або рівна другій»; 8) «приблизна кількість, рівна одній із точок відліку» [4, с. 10–11].

Диференційоване значення «НКО + КО: приблизна кількість, більша за точку відліку» передають речення $CcM \text{ Sub } (N_{gen}) + Praed (Cop + ПОНАД + Num_{acc})_{quant} \text{ Sub } (N_{gen}) + Praed (Cop + ЗА + Num_{acc})_{quant} \text{ Sub } (N_{gen}) + Praed (Cop + БІЛЬШЕ + Num_{gen})_{quant} \text{ Sub } (N_{gen}) + Praed (Cop + БІЛЬШЕ НІЖ + Num_{nom})_{quant} \text{ Sub } (N_{gen}) + Praed (Cop + БІЛЬШЕ ЯК + Num_{nom})_{quant} \text{ Sub } (N_{gen}) + Praed (Cop + БІЛЬШЕ ЗА + Num_{acc})_{quant} \text{ Sub } (N_{gen}) + Praed (Cop + Num_{nom} + ІЗ ХВОСТИКОМ)_{quant} \text{ Sub } (N_{gen}) + Praed (Cop + Num_{nom} + 3 ЛИШКОМ)_{quant} \text{ Sub } (N_{gen}) + Praed (Cop + Num_{nom} + ІЗ ЧИМОСЬ)_{quant}$. Важливо наголосити, що нумеративний компонент указує на нижню межу кількісного інтервалу, але не входить

до цього інтервалу, напр.: ...їх [нападів] **було понад тридцять**... (П. Загребельний); ...**дітей було за 300**... (розм.); **Таких учнів було більше десяти** (О. Романчук); ...**прибиральників було більше двадцяти** (розм.); ...**війська ... було більше ніж сто тисяч** (М. Грушевський); ...їх [«таборів смерті»] **було більш як 20** (О. Корнійчук); ...**таких людей трохи більше за 200** (В. Шандра); ...**аж їх [років] назбиралося п'ятсот з хвостиком** («День»); ...**списків було сто з лишком**... («День»); **Моїх грошей виходить приблизно сто з чимось**... (розм.).

Речення, які репрезентують конкретну семантику «НКО + КО: приблизна кількість, менша за точку відліку», представлені такими СсМ: Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ДО + Num^{gen})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + МАЙЖЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ТРОХИ НЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + МАЛО НЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ЗАМАЛИМ НЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ЛЕДВЕ / ЗАЛЕДВЕ НЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + МЕНШЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + МЕНШЕ НІЖ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + МЕНШЕ ЯК + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + МЕНШЕ ЗА + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ПІД + Num^{acc})_{quant?} напр.: ...їх [прообразів] **було щонайменше десять** (О. Кирилюк); ...**запитань було майже п'ятдесят** (розм.); ...їх **трохи не двісті**... (розм.); ...**таких городів було мало не триста** (І. Нечуй-Левицький); ...**речей ледве не п'ять тисяч** (розм.); ...**блондинок було менше двадцяти** («Україна молода»); ...**яких** [«Апостолів» Івана Федорова 1654 року видання] ...**збереглося менше ніж шістдесят!** (Ж. Куява); **Якщо їх [підписів] буде менше як 226, пан Литвин пообіцяв оголосити про те, що більшості в Раді немає** (розм.); ...їх [регіоналів] **було менше за тисячу** (розм.); ...**людей було під тисячу**... (О. Білозерська). Нумеративний компонент предиката фіксує верхню межу кількісного інтервалу, але не входить до цього інтервалу.

За семантичною ознакою «розташування прибливної кількості стосовно точки відліку» речення, у яких повідомлено про прибливну кількість, більшу за точку відліку, та прибливну кількість, меншу за точку відліку, перебувають між собою в антонімічних відношеннях, пор.: **Олівців було більше десяти** – **Олівців було менше десяти**; **Уболівальників було за сто** – **Уболівальників було до ста**.

Речення семантичної структури «НКО + КО: приблизна кількість, більша за точку відліку або рівна їй» репрезентовані такими СсМ: Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ЩОНАЙМЕНШЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ПРИНАЙМНІ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + МІНІМУМ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + НЕ МЕНШЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + НЕ МЕНШЕ НІЖ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + НЕ

МЕНШЕ ЯК + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + НЕ МЕНШЕ ЗА + Num^{acc})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + Num^{nom} + А ТО / ЧИ / АБО Й БІЛЬШЕ) _{quant?} напр.: **Таких контрактів було принаймні десять** («Дзеркало тижня»); ...їх [жінок] **було мінімум 6!** (А. Власенко); ...**державних утворень з такою ж назвою було не менше семи** (В. Бебик); **Їх [поштовок] було не менше ніж сорок** (Н. Стефанова); **Городовиків було не менше як двадцять** (Ю. Смолич); ...**а їх [пасажирів] було не менше за п'ятдесят**... (С. Лігостаєва); **А їх [«сеансів» марень] було двадцять чи й більше!** (М. Дашків).

Реалізаторами диференційованого значення «НКО + КО: приблизна кількість, менша за точку відліку або рівна їй» є речення СсМ Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ЩОНАЙБІЛЬШЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + НАЙБІЛЬШЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + МАКСИМУМ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + НЕ БІЛЬШЕ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + НЕ БІЛЬШЕ НІЖ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + НЕ БІЛЬШЕ ЯК + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + НЕ БІЛЬШЕ ЗА + Num^{acc})_{quant?} і Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ЯКИХОСЬ + Num^{nom})_{quant?} напр.: ...**яких** [запитань] **було до двадцяти** (Я. Пругло); ...їх **було щонайбільше сорок** (розм.); ...**творів – найбільше чотири**... (розм.); **Звичайно, краще було б ... аби їх [станцій] було максимум п'ять** (В. Новосвітній); ...їх [лебедів] **було не більше двадцяти**... («Високий замок»); ...їх [цяточок] ... **було не більше ніж 23** («Україна молода»); **Шведів було не більше як 25000** (розм.); ...**телевізорів ... було не більше за три тисячі**... (розм.); ...їх [саксонців] **було якихось тринадцять тисяч** (А. Сапковський). За ознакою «розташування прибливної кількості стосовно точки відліку» речення аналізованого значеннєвого типу вступають у відношення опозиції з реченнями – експлікаторами диференційованого значення «НКО + КО: приблизна кількість, більша за точку відліку або рівна їй», оскільки точка відліку, названа в них, номінує відповідно найменше й найбільше число з низки можливих.

Репертуар конкретних репрезентантів диференційованого значення «НКО + КО: приблизна кількість, більша чи менша за точку відліку або рівна їй» досить широкий. До нього входять синтаксичні конструкції, побудовані за СсМ Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ПРИБЛИЗНО + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ОРІЄНТОВНО + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ДЕСЬ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ЩОСЬ ІЗ + Num^{acc})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + 3 / ІЗ / ЗО + Num^{acc})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + В СЕРЕДНЬОМУ + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + БЛИЗЬКО + Num^{nom})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + БІЛЯ + Num^{gen})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + КОЛО + Num^{gen})_{quant?} Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ЩОСЬ

БЛИЗЬКО + Num^{gen} quant[?] Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ЩОСЬ КОЛО + Num^{gen} quant[?] i Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ЩОСЬ БІЛЯ + Num^{gen} quant[?] напр.: ...людей **було приблизно 24** («Газета по-українськи»); **Людей орієнтовно 10** (розм.); ...вчительок **було десь вісім** (розм.); **Людей було щось із двісті** (розм.); ... іх [ран] **було з десять**... (І. Гавришкевич); **Іх [сосочків] в середньому 12** (розм.); ...вибухів **було близько 10...** (розм.); ...іх [дітей] **було біля 50...** (М. Левківський); ...іх [священиків] **було коло 30...** (розм.); ...іх [пусток та розорених подвір'їв] **виявилось щось близько ста** (розм.); ...іх [церков] **було щось коло трьох** (розм.); ...яких **теж було щось біля 30** (Іван Багряний). Предикати розгляданого семантичного різновиду виражають приблизну кількість через позначення на числовій осі однієї конкретної точки, навколо якої можливе коливання квантитативного показника в напрямку як збільшення, так і зменшення без обмежень кількісного інтервалу.

Функцію апроксиматора в реченнях із семантичним описом «НКО + КО: приблизна кількість, більша чи менша за точку відліку або рівна їй» виконують частки (*наче, ніби, мовби* й т. ін.) та вставні компоненти (*мабуть, може, можливо, здається, якщо я не помиляюся* й т. ін.), у значеннєвій структурі яких сема «приблизність» узаємодіє з основними семами «невпевненість», «недостовірність», що уможливує появу модального відтінку, напр.: ...а скільки ж іх було? **Наче двоє...** (М. Павленко); ...православних монастирів ... **було, може, десять...** (Р. Антоник); ...іх [газових криз] **було, здається, три** (В. Лупан). Однак не всі дослідники визнають слова чи конструкції, які виражають ставлення мовця до висловленої ним думки, засобами апроксимації, оскільки ті пов'язані з ідеєю суб'єктивної модальності, а не близькості певної кількості до точки відліку [4]. Достатніх підстав для такої кваліфікації, на нашу думку, немає.

Диференційоване значення «НКО + КО: приблизна кількість, більша або рівна одній точці відліку і менша або рівна другій» передають речення двох СсМ: Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ВІД + Num^{1 gen} + ДО + Num^{2 gen} quant[?] i Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + Approx + Num^{1 nom} - Num^{2 nom} quant[?]), напр.: ...іх [вулиць] **було від двох до чотирьох** (Л. Залізняка); **Боездатних старшин та козаків було від двох до трьох тисяч** (Р. Коваль); **А всього людей – сто вісімдесят п'ять – сто дев'яносто** (Є. Придан); ...яких [політичних в'язнів] ... **було двісті-триста...** (С. Липовецький). Примітно, що в останніх двох наведених зразках апроксиматор реалізований імпліцитно, його функцію перебирає на себе інтонація. За ознакою «наявність двох точок відліку, щодо яких визначається приблизна кількість» з описуваними реченнями співвідносні непродуктивні в українській мові синтаксичні конструкції СсМ Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + МІЖ + Num^{1 inst} + І / Й / ТА + Num^{2 inst} quant[?]), які репрезентують план

змісту «НКО + КО: приблизна кількість, більша за одну точку відліку, але менша за іншу», напр.: ...іх [жертв] **було між 1000 і 1500** (П. Кононенко). Зіставлювані синтаксичні конструкції передбачають наявність у позиції предиката двох кількісних числівників на позначення величин, розташованих на числовій осі не поряд: якщо Num₁ = n, то Num₂ ≠ n і Num₂ ≠ n + 1. Відстань між двома точками відліку, які називають верхню й нижню межі квантитативного інтервалу, може бути різною, пор.: ...іх [порушень] **було двадцять – двадцять п'ять...** («Волинь») та ...**таких рослин ... було від ста до п'ятисот...** (розм.).

З-поміж синтаксичних конструкцій семантичної структури «НКО + КО: приблизна кількість» вирізняються ті, які не збігаються за ступенем квантитативної апроксимації з розглянутими вище реченнями. За ними закріплено конкретне значення «НКО + КО: приблизна кількість, рівна одній із точок відліку» і свій репертуар СсМ: Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + Approx + Num^{1 nom} - Num^{2 nom} quant[?]) (рідше – Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + Approx + Num^{1 nom} - Num^{2 nom} - Num^{3 nom} quant[?])). Семантику приблизної кількості вони передають шляхом синхронної актуалізації двох (рідше трьох) чисел, розташованих поряд на числовій осі, напр.: **У різні часи сердюцьких полків було три-чотири** (М. Костомаров); ...**нападаючих було двоє-трое** («День»); **Скільки нас було: двоє-трое-четверо...** (В. Пузік). Такі речення репрезентують приблизну квантитативну ознаку за логічним принципом диз'юнкції – кореляції «або – або», яка постає виразніше завдяки використанню розділових сполучників (СсМ Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + Num^{1 nom} + АБО / ЧИ + Num^{2 nom} quant[?] Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + ЧИ ТО + Num^{1 nom} + ЧИ ТО + Num^{2 nom} quant[?] Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + НЕ ТО + Num^{1 nom} + НЕ ТО + Num^{2 nom} quant[?] Sub (N^{gen}) + Praed (Cop + АБО / ЧИ + Num^{1 nom} + АБО / ЧИ + Num^{2 nom} quant[?]), напр.: **Іх четверо було ... чи п'ятеро** (Л. Кононович); **Іх було двоє чи троє...** (О. Гончар); ...**восьмеро чи дев'ятеро було нас...** (Ю. Збанацький); ...іх [номінацій] **було чи то три, чи то чотири...** (М. Єлісеєва); **Вогників було не то два, не то три; Чи їх троє, чи четверо?** (М. Коцюбинський).

Специфічний тип становлять речення з комбінованими засобами актуалізації приблизної семантики, напр.: ...іх **було щось душ із десять** (Л. Кононович); ...**було іх [шабель] штук сто, не менше** (М. Вінграновський); **Народу, без ярмаркових, тисяч зо дві, зо три** (М. Вінграновський); **Було іх [утікачів] ... чоловіка з тридцять...** (М. Коцюбинський); ...іх [родичів і друзів] **було чоловік сто, не менше** (В. Нестайко); **Скільки їх було – десять, двадцять, тридцять, чи, може, й більше** (І. Сенченко); ...іх [енкаведистів] **було, може, десять, а може, й двадцять** (М. Василенко); **Іх [свічок] було штук триста, а може, й більше** (І. Роздо-

будько); ...іх так само було, може, два, може, три (розм.); ...іх [день] було більше 300, але менше 400 (Т. Корнієнко).

Речення, які репрезентують різні значеннєві відтінки загальної семантики «НКО + КО: приблизна кількість», різняться ступенем апроксимації: в одних із них закладений вибір із двох чисел, другі номінують приблизну кількість, максимально наближену до точки відліку, треті передбачають кількість у межах ширшого квантитативного інтервалу, пор.: *Гостей було сім-вісім / Гостей було майже двадцять / Гостей було не більше двадцяти*. Розглядані синтаксичні структури наділені різним ступенем продуктивності. Як свідчать одержані дані, найвищу функціональну активність виявляють двокомпонентні конструкції із предикатами Praed (COP + ПОНАД + Num^{acc})_{quant}[?], Praed (COP + БІЛЬШЕ + Num^{gen})_{quant}[?], Praed (COP + МЕНШЕ + Num^{gen})_{quant}[?], Praed (COP + НЕ БІЛЬШЕ + Num^{gen})_{quant}[?], Praed (COP + НЕ МЕНШЕ + Num^{gen})_{quant}[?], Praed (COP + МАЙЖЕ + Num^{nom})_{quant}[?], Praed (COP + 3 + Num^{acc})_{quant}[?], Praed (COP + БЛИЗЬКО + Num^{gen})_{quant}[?], Praed (COP + N / Num^{gen} + Num^{nom})_{quant}[?], Praed (COP + APPROX + Num^{1 nom} - Num^{2 nom})_{quant}[?]. Нижчу частоту вживання мають речення з предикатами Praed (COP + ЗА + Num^{acc})_{quant}[?], Praed (COP + ЩОНАЙМЕНШЕ + Num^{nom})_{quant}[?], Praed (COP + ПРИБЛИЗНО + Num^{nom})_{quant}[?], Praed (COP + ДЕСЬ + Num^{nom})_{quant}[?], Praed (COP + БІЛЯ + Num^{gen})_{quant}[?], Praed (COP + КОЛО + Num^{gen})_{quant}[?], Praed (COP + ВІД + Num^{1 gen} + ДО + Num^{2 gen})_{quant}[?]. Речення інших СсМ представлені в дослідженому матеріалі поодинокими прикладами.

Отже, до релевантних ознак предикатів приблизної кількості слід віднести такі: 1) вираження статично-кількісної ознаки суб'єкта за допомогою системи апроксиматорів; 2) первинна квантитативна актуалізація; 3) семантична варіативність; 4) морфологічна варіативність (числівники, іменники, прислівники); 5) змога відкривати одну облігаторну субстанційну синтаксему – суб'єктну, яка здебільшого представлена генітивом, зрідка – номінативом.

Література

1. Адамович С. В. Семантическая категория аппроксимации и система средств ее выражения : монография / С. В. Адамович. – Гродно : ГрГУ, 2011. – 183 с.
2. Дмитрук В. І. Квантитативні слова в сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / В. І. Дмитрук. – Кіровоград, 1998. – 199 с.
3. Категория количества в современных европейских языках / В. В. Акуленко и др. ; отв. ред. В. В. Акуленко ; АН УССР, Каф. иностр. языков. – К. : Наук. думка, 1990. – 284 с.

4. Маджидов С. Р. Приблизительное количество как языковая категория и способы его выражения в современном русском языке : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / С. Р. Маджидов. – Таганрог, 1995. – 152 с.

5. Никишенкова Ю. В. Выражение значения приблизительности в современном немецком языке : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Ю. В. Никишенкова. – Н. Новгород, 2000. – 169 с.

6. Чеснокова Л. Д. Имя числительное в современном русском языке. Семантика. Грамматика. Функции : монография / Л. Д. Чеснокова. – Ростов-на-Дону : Гефест, 1997. – 292 с.

Natalia Lukash

MEANS OF APPROXIMATE QUANTITATIVE SEMANTICS OF THE SENTENCES STRUCTURE MODEL SUB + PRAED (SOR + NUM) QUANT

The research gives us a complex analysis of the predicates of approximate quantity as constructive centers of a semantically elementary simple sentence. Their distinctive features were specifically defined, the specificity of semantic typology, formal grammatical realization and potential of quantity predicates were figured out, the structure of the content plane of approximation as a semantic category and the properties of its means of expression (adverbs, prepositions, conjunctions, pronouns, particles, phraseological units, inserted words, word-combinations and sentences, inversions of numeral and nouns, etc.) were systematically investigated, the valid models and submodels of syntactical constructions, made up on the basis of predicates of approximate quantity, were identified.

Key words: quantitative predicate, approximate quantity, numeral, approximation, structural scheme (model, submodel) of the sentence.

Наталія Лукаш

СРЕДСТВА РЕАЛИЗАЦИИ ПРИБЛИЗИТЕЛЬНОЙ КВАНТИТАТИВНОЙ СЕМАНТИКИ В ПРЕДЛОЖЕНИЯХ СТРУКТУРНОЙ МОДЕЛИ SUB + PRAED (COP + NUM) QUANT

В статье осуществлено комплексное исследование предикатов приблизительного количества как конструктивных центров семантически элементарного простого предложения. Установлены их классификационные признаки, специфика семантической типологии, формально-грамматической реализации и валентного потенциала, идентифицированы функционирующие в украинском языке модели и субмодели синтаксических конструкций с предикатами приблизительного количества.

Ключевые слова: предикат количества, приблизительное количество, числительное, аппроксиматор, структурная схема (модель, субмодель) предложения.

Надійшла до редакції 03.11.2016 р.